

FLUTURA AÇKA – KDE JSI? (ÚRYVEK Z ROMÁNU)

Přemysl Vinš

6.

Její dům se nacházel někde uprostřed úzkých uliček Starého Hadžiasu, jedné z okrajových částí Skampisu zastavěné většinou nízkými přízemními budovami. Vpravo pod mírnými kopečky osázenými olivovníky ležely budovy městské nemocnice a úplně na kraji pak psychiatrická klinika. Kdysi tuto část města spojovala s centrem jen Mládežnická ulice plná lip. Jejich koruny rok od roku košatěly, až jednou slunci úplně odňaly právo fotografovat chodníky. Rovnoběžně s ní, v místech, kudy kdysi vedla jen vyšlapaná stezka, před časem postavili novou ulici, které se však celé roky nedařilo vymyslet odpovídající název. Proto se jí prostě říkalo jen Nová. Lidé si zvykli na toto pojmenování a rozhodně nebyli zvědaví na název podle nějakého padlého partyzána. Nikdo si ani nevzpomínal na její slavnostní otevření a kvůli smutku, který s ní byl spojen, nejen že neměla název, ale lidé jí začali potají říkat jinak: ulice Úzkosti. Po jejích stranách nebyly nikdy zasazeny stromy. Na svahu čtvrti Spahikorre připomínala tato široká a popelavě šedá ulice spíš jakousi trhlínu. Útrapy ji provázely už během samotné stavby, která se protáhla na celé roky. Lidé po ní chodili ve spěchu, jako by měli strach z nějakého odhalení hroziícího kvůli její odkrytosti a nahotě. Jako by se chtěli před něčím chránit, protože chodit po ní znamenalo být více na očích. Chodce na ní pronásledovala „úzkost“ vycházející patrně z tajného pojmenování ulice, po které uhánějící sanitky se zapnutými sirénami převážely zabitě a zraněné z metalurgického závodu.

Ulice Úzkosti začínala možná trochu výš než psychiatrická klinika, ta ale tvořila pomyslnou hranici, kterou překročil jen málokdo. Na úpatí kopce ležely kasárny, kde byly uskladněny různé druhy děl a další zbraně přichystané proti „vnějšmu nepříteli“. Jeden kasárenský kout se proměnil ve výcvikové středisko, v němž museli městští úředníci v plné polní a s vojenskými lopatkami trávit dva týdny v roce výcvikem spočívajícím v čištění, skládání a rozebírání samopalu modelu číslo 56. O něco dále, mezi Koňským pramenem a elektrickou stanicí, se nalézal svah posetý olivovníky a křovisky. Jimi se cesta ubírala až k psychiatrické klinice. Trochu níž vlevo stála porodnice. U jejího venkovního plotu postávali muži a nahlas vyvolávali jména svých žen. Jejich hlas však od kovového oplocení jen stěží dolehl k okenním rámcům a sotva rozeznatelným bledým tvářím rodiček. Jen výjimečně z oken vykoukly i s drobnými tvářičkami novorozenců, kteří z dálky připomínali spíš malé zakuklené larvičky.

O něco dál se k nebi zdvihala budova okresního soudu, kde probíhaly procesy také s takzvanými třídními nepřáteli. Za ní pak (okresní) policejní vyšetřovna a k ní nalepený (okresní) úřad bezpečnosti s věznicí (nejen pro lidi z okresu). Trochu níže po pravé straně stála poliklinika, kde také ošetřovali dělníky z metalurgického kombinátu po úrazech nebo s příznaky otravy jedovatými látkami. Po překročení křižovatky s hlavním bulvárem najdeme po levé straně nízkou stavbu (městské) zubní kliniky. Přilehlému okolí sloužila jiná menší střediska. V místech, kde pravá strana ulice splý-

vala s horizontem a kde se dalo zabořit do menší postranní uličky, se nacházela jatka (přestože to nebylo oficiálně určené, tak šlo zřejmě o okresní jatka), součást jakéhosi velkého zpracovatelského podniku. Jeho vedoucí v rozhovorech uváděli, že snad kromě vydechovaného vzduchu dokázali ze zabitých zvířat využít úplně vše. V sudech s vroucí vodou se tam pařily ještě položivé slepice a těžká kladiva tříštila hlavy vepřům, jejichž těla se bezvládně hroutila na zem. Úzké a ostré nože, zapichující se do temen hlav, vrhaly do agónie všechnu tu nic netušící masu těl krav a plemenných býků, kteří se ještě před chvílí bezstarostně pásli, a tento obraz by nebyl úplný bez tiše žalujících proříznutých hrdel ovcí a koz. Zpracovatelský závod shromažďoval vše, co se z té zvěsti ještě dalo upotřebit, od paroží a očních bulv až po ovčí bobky určené pro záhony sazenic ve Skampisu.

O kousek níže poblíž Goceho hrobky stála koželužna, ve které pracoval Kica. Jeho vysoká postava byla pořád ponořená do nejrůznějších roztoků na vydělávání kůží a ve tváři se mu neustále zračil úsměv. Kicova brigáda překročila normy o celé jedno čtvrtstoletí dopředu a pracovala tak jakoby pro rok 2009. Městská jatka zásobovala Kicu kůžemi a jeho tempu se nikdy nevyrovnala. Jak se Kica mohl dostat k takovému množství kůží, že normami překročil století, to věděl jen Bůh. Fakta ale mluvila jasně. Zatímco jatka, pod která koželužna spadala, v plnění norem zaostávala, Kico trhal všechny rekordy. Když jedna z kontrolerek požadovala, aby se přezkoumalo plnění norem pro zpracování kůže, ostatní se do ní hned pustili a vyčetli jí, jak se jen ona – taková slečinka, nic víc než obyčejná kontrolorka bez zkušeností – opovažuje podezírat Kicu z naší koželužny, příklad dávaný za vzor celé zemi.

Odtud ulice směřovala k městským hřbitovům a pak se ztrácela na břehu řeky. Klařin strýček Tuti, jehož na ní jedné neděle potkala, se zasmál a posteskl si: „Ach jo, tam dál jsou ještě další místa, moje milá...“ a pokývnul hlavou tím směrem. „Co je to za místa?“ zeptala se. „Je jich hodně, ale lepší raději nevědět...“ odvětil strýček.

Kdyby šel totiž člověk dál, cesta by ho dovedla do nějakého pracovního nebo výchovného tábora. Rozbitá stezka se pak za kopcem svažovala do dolíčku obklopeného několika zarostlými vršky a musela vést až někam k fabrice na zbraně a munici, která se krčila mezi okolními holými svahy. Tuto část Klara neznala. Ale až tam to bylo daleko, mimo pomyslné žluté linie mapy města. Mysl zna-

vená šedou každodenností neměla chuť je překračovat, jako by to byla nějaká mapa hrůzy stvořená pro socialistického člověka, plná strašidelných čar znázorňujících věci, ze kterých mrazilo už jen při pomyslení. Byla to mapa vytvořená podle zásady „Proti vykořisťování člověka člověkem“.

„Není to tak jednoduchá záležitost, aby se dala shrnout jedním heslem,“ řekl jí Artur Robja. Její podstata souvisela s váhou autority, rozkazy, neviditelným nasměrováním, chaosem a absurdním vývojem diktatury. Její ironickou podstatou bylo: Nedělej to, co někdo říká, abys dělal, ale dělej to, co ON říká, abys dělal, protože právě ON říká, abys to dělal. Mezi slovy „někdo“ a „On“ existoval velký rozdíl. „On“ byl totiž vždy na prvním místě, jak je tomu vždy u toho, kdo má moc.

Klara Daiová se vydávala každé ráno po okraji této cesty směrem do centra města, zvláště když měla jít na kávu k Elize. Někdy změnila cestu a kráčela lipovou alejí s rozrostlými korunami stromů, mezi kterými tu a tam prosvítalo slunce a které začátkem jara zcela zakrývaly tudy procházející chodce. Měla ráda toto kouzlo Mládežnické ulice, přestože i tudy občas spěšně projela blikající vozidla s houkajícími sirénami, která už nějakou dobu byla nedílnou součástí každodenního koloritu Nové ulice – obdobně jako oběti čínské technologie a černá metalurgie chrlící na město svůj pochmurný černý závoj. Neštěstí v podobě jekotu sirén svíralo město svými kleštěmi jako nějaký nový kruh Dantova pekla. Tyto sirény byly často tak hlasité, až se lidem i celé ulici tajit dech. Kdo bude dnes na řadě? Na řadě zemřít nebo se zmrzačit. Pokud někdo zemřel kvůli své nepozornosti, byl zapomenut, jako by se byl nikdy ani nenarodil, jestli ale padl „na vrcholu pracovního nasazení“, byl prohlášen za hrdinu.

Klaru často děsil pronikavý zvuk sirén, neboť doléhal až do jejího bytu. Během pár let zemřelo mnoho mladých lidí z její ulice, její vrstevníci, ale i mnohem mladší. Některé roztavila žhavá láva při výrobě ocele, jiní se nadýchali jedovatých zplodin nebo je spálil karbid, další se otrávil plyny v továrně číslo 12 na jedy či se vypařili v jazycích roztavené strusky. Jiné pak zuhelnatěla absence minimálních bezpečnostních opatření. Tyto oběti socialismu, který samy pomáhaly budovat, překonaly i dávné legendy o zazdívání a obětování. Oběti v „boji proti vykořisťování člověka člověkem“.

Otočila hlavu, neboť se jí zdálo, že za ní někdo nahlas promluvil. Ale ne, to jen ona mluvila sama

se sebou a člověk přece nemůže sám sebe vyzradit. Jedna Klařina kamarádka z dětství, jež bydlela o dva vchody dál, zůstala coby čerstvá praktikantka vklíněná do soustruhu. Stroj jí namotal dlouhé vlasy a pak vcucnul i její hlavu. Nekončící bědování její matky tísnilo čtvrt po celé měsíce. Mladý soused odnaproti chtěl zase vytáhnout nějaké železné kusy ze starých skladů z doby italské okupace, aby si jimi opravil nahnutou terasu svého domu, jenže ho zavalil beton a zemřel. Ječení jeho ženy ve dne v noci plnilo nebe nad okolními střechami. Ten křik trval měsíce, možná roky. Když už její nářek překročil únosnou míru, starci ze sousedství začali mladou ženu proklínat a prokleli rovnou i duši mrtvého. Za to, že odešel tak brzy a zanechal tu svou opuštěnou ženu. Nářek mladé ženy možná do jejich čtvrti přivábil smrt, která si ochotně brala jejich syny. Jinak si nelze vysvětlit, proč právě tam smrt měla takovou žeň. Ženy proklínaly plačku, protože prý nosila neštěstí. Některé se dokonce modlily a zapalovaly svíčky za klid její duše, aby si konečně našla někoho jiného. Říkalo se, že by nebylo divu, kdyby i jeho přivedla pod drn. Klara slyšela výraz „ženská, co přivádí chlapy do hrobu“, ale nikdy by si nepomyslela, že by takovou byla i její nebohá sousedka. Často ji vídala, když v přestávkách mezi záchvaty pláče vycházela na nákup. Zdálo se jí, že je to příliš hezká žena na to, aby mohla být takovou nestvůrou, jak o ní kolovalo.

Tradovalo se, že jeden ze synů Pashkových z konce ulice dezertoval z armády, ale pravda mohla být taková, že někde spáchal sebevraždu nebo ho zabil nějaký důstojník. Prostě se už nikdy nevrátil a do jejich domu čas od času vtrhla bezpečnost, což byly chvíle, kdy celá čtvrt ani nedutala. Možná by takto rodinu pronásledovali celý život, až by nakonec skončila někde ve vyhnanství, kdyby v roztavené strusce neshořel jiný jejich syn, což mu vyneslo titul hrdiny práce. Rodina si tak vylepšila svůj „kádrový profil“. Naproti nim bydleli Kasasovi, kteří měli dva syny – dvojčata. Jeden z nich spadl z jeřábu při stavbě střechy metalurgického závodu. Dvojčata, známá v celé čtvrti, se jmenovala Lili a Leli. Když jeden z nich zemřel, Lili či Leli – jen rodina je dokázala mezi sebou rozoznat – ten druhý, Leli nebo Lili, skočil z mostu a utopil se v ledové řece. Prý po sobě zanechal dopis, v němž psal, že nedokáže žít bez bratra.

Klaře se vybavovaly vzpomínky jako kusy filmových pásků. Kdysi dávno za mlada, když ještě nikdo nevěděl, kam se jejich životy budou ubírat, si všichni společně hráli v této ulici. Na svahu

opodál bylo prostranství s vysokou trávou. Tehdy se tam rojily světlušky a jako děti je pořád honili a chytali do malých skleněných lahviček, které pak v noci svítily. Když se ráno probudili, světluškám kvůli nedostatku vzduchu vyhasly jejich lampičky a zřejmě i chuť následující noc znovu svítit. Jak rostli, postupně se rozdělili a roztrousili do různých zaměstnání a škol. Společně s nimi zmizely také světlušky, možná je popudilo, že už nebyl nikdo, kdo by stál o jejich světlo ve tmě. Z dětí se stali dospělí. Tráva uschla a jejich svah zpustl, snad k tomu tenkrát přispěl i zlověstný ječet sanitek, jež v okolí naháněl husí kůži. Následkem těžkých a dosud neznámých prací některá rzyí přátelství vyhasla, stejně jako svěžest mládí, která padla za obětí socialismu.

Něco podobného se přihodilo i ve čtvrti Klařiných prarodičů, v místě zvaném Dlouhá Pole. Jeden z nejlepších kluků v ulici, jmenoval se Kilica, zemřel po zřícení autobusu s učiteli do horské roklemi. Smutek poté opanoval všechny domy v okolí. Také Nuriji se zabil její jediný syn, podobně jako dva kluci Larazanovi. Klara vzpomínala na všechny ty mladé muže, s nimiž si kdysi hrávala na ulici před domem prarodičů: Beni, Gimi, Lali, Tači, Miri, Nini, Tari... Kde je jim všem konec? Tito uličníci z dob dětství šplhávali na vysoký jilm, odkud vlastnoručními foukačkami stříleli po lidech dole. Jestlipak ještě v létě plodí mišpule a cicimek na dvoře Drity Vrapiové? Samé neštěstí. V jiných čtvrtích to možná bylo podobné. Černá metalurgie byla pro město skutečně temná. A v takovém městě Klara často musela působit šťastně, když na podiu městského divadla hrála své role.

Vzpomněla si na tichý pohled Artura Robji, který jí to mlčky připomínal. Dlouho spolu nemluvíli, ale často si rozuměli i beze slov. Když je jednou odpoledne poslali na *dobrovolnou brigádu* na stavbu bytovky pro zaměstnance divadla, Artur se k ní přiblížil, sedl si k ní a prohlásil:

„Víš ty vůbec, co se děje mimo to, co vidíš?“

„Vím to,“ odpověděla mu.

„Předpokládal jsem to,“ přitakal tiše a odešel odvézt kolečko plné cihel.

Klara sledovala, jak odchází, a v těle se jí zabydlela úzkost. Tohle je někdo, kdo je úplným opakem kultury jejich proletářské solidarity. Věděla, že je jiný, a snad proto ho tak často vyhledávala. Sblížit se s ním víc ale měla strach. To, co by mu vyprávěla, by on vnímal jen jako „další kruh Dantova pekla v tomto městě, v této zemi a tom všem proklatém kolem nás“.

7.

„My máme stejný osud!“

Ilir to několikrát zopakoval a pokaždé tu frázi vyřkl tišeji, jako by ji chtěl rozpustit v noci, která byla stále tmavší, jak postupně zhasínala světla na předměstí. Řekl „my“ a ne „my dva“. Ira se snažila porozumět rozdílu mezi těmito výrazy vztahujícími se k nim dvěma. Kráčeli bahnistěm jednoho z nových domovních bloků, které postavily brigády dobrovolníků na kraji města. Bytovky byly vybudované na půdě získané odkloněním Zaranického potoka, takže se všechno kolem nořilo do bahnité břechky. Nalevo od šlápot chodců, za betonovým blokem, jenž bránil před sezónním rozlítím potoka, stoupal olivový háj, kde většinou pracovaly ženy z okolních vesnic. Nahoře se kopec rozšiřoval do horského sedla, ve kterém pramenil potok a kudy ze vzdálených hor stékaly do údolí zurčící bystřiny.

Pokaždé, když tamtudy Ira projížděla, věděla, že se nemá dívat směrem do údolí. Jednou se tam totiž zadívala a popelavě šedý horizont v ní vyvolal děsivé představy. Jako by odtamtud přicházelo nějaké děsivé vytí. Nepočítáme-li to, co se dočetla v knížkách, nic o horských stržích nevěděla a měla dojem, že se tam dole rozprostírá jen pustina. Znovu už nechtěla zažít ten pocit jako tenkrát, když se celé minuty ztrácela v oněch znepokojivých dálavách. Na vzpomínání, tedy na to, aby se těchto tísnivých pocitů zbavila, potřebovala pak celé hodiny. Toho dne si uvědomila, že vše kolem ní souvisí s nějakým „vzpamatováním“ či „napravováním“ a že opravy věcí, silnic, dokonce i léčby nemocí jsou mnohem snazší než „opravy“ šrámů na duši. Jak lidé dokázali zůstat takoví jako dřív po tak hluboké duševní deformaci, po narušení vlastního svědomí? Mlčením. Mlčení se stalo dezinfekcí doby. Její mlčení bylo snesitelnější, protože četla knihy a ve světě knih objevila zcela jiný svět, o který se nechtěla s nikým dělit. Odlišný život v knihách a představách, to, jak smýšlejí spisovatelé a jak měla přemýšlet i ona, pokud se opravdu chtěla stát spisovatelkou, bylo tak přitažlivé. Zcela jí to opanovalo, až měla pocit, že se u ní rozvinul nějaký nový smysl poskytující jí návody, jak vylepšit realitu kolem sebe.

V nejvyšším patře jedné z posledních bytovek, mezi bahnem, jehož se zdejší obyvatelé asi nikdy nezabaví, se často setkávala s Ilirem. Někdy náhodně a jindy ne tak úplně. Oba měli svůj důvod, proč sem směli chodit bez pocitu studu. Stejně tak měli oba důvod chodit sem nesměle a ve strachu, že je

jejich vzájemná láska prozradí jako zakašláni. Tak to alespoň říkali staří lidé. Ona sem chodila za strýčkem a on za sestrou. Ti dva se před mnoha lety vzali, mnohem dříve, než se Ira s Ilirem vůbec poznali. Tito společní příbuzní byli důvodem jejich setkávání, nejprve náhodného a pak už ne tak zcela náhodného. Její pouto s Dianou nešlo považovat za jen tak obyčejný vztah, který si obvykle dívky vytvoří ke strýcově manželce. Ani pro Dianu nebyla Ira jen manželovou neteří. Vlídlost, se kterou k dívce přistupovala, a celková náklonnost k ní způsobila, že se Ira v její přítomnosti cítila dobře. Snad k tomu přispíval také Irin vztah s jejím bratrem, ale Diana se na to nikdy nezeptala, jako by tím mladé dívce chtěla dát najevo, že se vším mlčky souhlasí a že schvaluje jejich vztah. Diana jednoduše pochopila, že musí mladé dívce i svému bratrovi nějak pomoci.

Kdyby nebylo těch zvláštních šatů, které se nestihly dokončit v krejčovství u Katuši, nebyli by se po jejím návratu z nemocnice setkávali tak často. Ira přicházela do města se záminkou vyzkoušet si šaty a domů, do předměstské osady zvané Městov, se na noc nevracela. Skampis pro ni znamenal knihovnu, kde si půjčovala nové knihy, a také Ilira. Iru těšilo, že se její nové šaty, jako nějaký Pénélopin rubáš, staly důvodem, aby sem občas zašla, navíc aby u strýce, kterého potkávala jen večer, i přespala. V době večere Ilir obvykle odcházel, přestože jeho sestra trvala na tom, aby s nimi po večerech. Diana se s bratrem ne bavila o jejich navenek náhodných setkáních a nekomentovala ani nápadně prodlužovanou zdvořilostní konverzaci mezi Irou a Ilirem v předsíni. Nebylo třeba se ptát na věci, které se rozuměly samy sebou, a v tichosti jim dala najevo, že jejich vztahu přeje. Důvodem možná byla bratrova smělost přivést milou až k nim. Iře jednou řekla, že bylo lepší, když se stýkali u nich než někde jinde. Přesto byly jejich možnosti trávit čas spolu velmi omezené, hlavně kvůli jejímu „trestu“.

„Dvakrát potrestána“, počítala Ira na prstech. Jemu to neřekla, i když by si přála, aby věděl, nač myslela. Poslední dobou si na Ilirovi povšimla mlčenlivosti, o které nevěděla, co znamená. Jako by jí chtěl dát víc prostoru, aby mluvila ona. Nebyl to jen nějaký obyčejný vztah mladých lidí založený na vášni a tělesné přitažlivosti. Možná proto, že se mezi nimi vznášel stín jiné, vyšší, moci, o které sice spolu nemluvili, ale pociťovali její tíži a to, jak jim určovala osud. Smrtící síla nebo síla smrti? Anebo obojí? Ira nechtěla přemýšlet o rozdílu

mezi těmito výrazy vycházejícími z její fantazie, a odkládala rovněž zodpovězení otázky. Když ho spatřila, běžela jako dítě a vrhla se mu do náručí. Ilir ji objímal a utápěl se ve vůni jejich dlouhých vlasů, než ucítil dívčiny slzy smáčejíci jejich polibky. Nevyznačovali se vášní ani touhou po nespoutaném sexu, tedy typickými vlastnostmi milenců jejich věku. Co si jako náznak smutku se vznášelo i nad jejich milostným rituálem. Její fyzická bolest ho svazovala a musel neustále dávat pozor, aby ji nějak nezranil. Jiné mladé páry asi dávaly svým vztahům výraznější fyzický rozměr, naopak jim chyběla jistá forma bolesti, která se Iře a Ilirovi zjevovala hrozbou ztráty toho druhého: zřejmě by si vzájemně chyběli. Něco takového nešlo vysvětlit slovy, vysvětlení přesahovalo verbální možnosti.

Máme stejný osud!

Ilir si promnul spánky tím svým obvyklým pohybem, který Ira dobře znala. Stále častěji ho pobolívala hlava. „My, my oba máme stejný osud!“ chtěl by nahlas sdělit dívce, kterou miloval, ale ovládl se. Ve skutečnosti totiž stejný osud neměli. Její osud byl ještě horší, zlo u ní bylo několika násobně větší, vrcholné... A jestli to zlo, na které právě myslel, bylo skutečné, nebylo od něho úniku. On by byl postižený stejně jako Ira, protože by ztratili jeden druhého. Jak mohl být tak klidný, když byl ve spárech myšlenek, jež předpovídaly její odchod! Někdy, jednou v budoucnosti. Dost, zamračil se a raději mlčel, aby tak skryl vzrušení v hlasu. Přestože se mu protentokrát podařilo přemoci obavu z její ztráty, znovu si pomyslel, že nemají stejný osud a že její osud by dopadl nepřímo i na něj. Odsouzená by ale byla dívka, skutečně odsouzená.

Co chtěl říct své milé tou uřatou větou? Jeho myšlenky se ztratily v naprosté temnotě. Noc byla temnější, asi se k nim ustavičně valila tma z horského sedla na konci zabláceného pole, všude už zhasla světla, a to i v samotném centru města. Temné díry na nedostavěných budovách jako by tmu ještě prohlubovaly. Prázdné otvory na místě oken přitahovaly tmu a dostávaly tvar obrovských očí. Kdo si v brigádě odpracoval stanovený počet hodin, mohl začít bydlet. Ten, kdo je překročil, mohl bydlet ještě dřív. Stavba nebyla dokončená, ale další úpravy ať si udělají nájemníci sami. Byl vyhlášen opět rok úspor, předešlý rok byl rokem úspor a ten příští bude zase rokem úspor. Dostatek proudu závisel na deštích a deště závisely na vrtoších oblohy. Albánci se modlili k nebi za dešť stejným způsobem, jak by se modlili k Bohu, tomu

Bohu, po němž kvůli svému ateizmu vtěleném do ústavy házeli kameny.

Máš strach, chtěl by se zeptat dívky, ale její pravidelný dech odpovídal, že ne. Překonala už mnohem větší obavy: otravné cesty vlakem tam a zpět plné osamění, smutné večery v nemocnici, osud její rodiny. Ale kvůli této skutečnosti skryté v komunistických archivech ji nikdy neslyšel stěžovat si. Vycházelo z ní tolik radosti, že on vedle ní vypadal, jako by jí svým nestále pochmurným výrazem snižoval elán a dusil plamen, který Ira udržovala v každém póru svého těla.

Dlouze ji před schody objal. Objetí, které nesouviselo s jejich těly a krví. Mělo ji ochránit před všemi těmi negativními myšlenkami, aby jí nedošlo, že se on snaží utíkajícímu času zuřivě vyrvat to, o čem se domníval, že patří jen jim. Objetí, které hrálo i v chladném ročním období a v chladu jejich třídy odsouzené sociálním mrazem vládnoucího řádu.

Odsouzení svědomí.

Silně ji tiskl v náručí, znovu vdechl vůni jejich vlasů a ona dlouhé minuty spočívala v jeho objetí bez obav, že by je mohl někdo spatřit. Byla hluboká tma, a i kdyby pustili proud, tady na schodech stejně žádné světlo nefungovalo. Rok úspor se opakoval každý rok. Její odchod si uvědomil až pohledem na prázdnou náruč. Slyšel kroky na schodech, zaklepání nahore na dveře a Dianu, svoji sestru, jak vystrašeně otevřela, i polibek – jejich obvyklý rituál – na prahu bytu. Potom strýčkův hlas, jak se jí ptal, kde se tak dlouho zdržela a jestli dala vědět své matce. Nakonec se dveře zavřely. Pomalu sešel se schodů a zapálil si cigaretu, jejíž kouř se mu linul kolem spánků trýzněných chronickou bolestí. Nahore v posledním okně nejvyššího patra té poslední bytovky na předměstí zatím Diana pomalu poodhrnula bavlněný závěs v okně ložnice, sledovala osamoceného bratra, jak odcházel. V temnotě se míhal pouze zářící bod jeho cigarety. Drobný záblesk světla v onom periferním vesmíru němé temnoty.

Když cigareta zhasla, Diana se posadila na okraj postele. Jak to všechno ona a její bratr mají zvládnout, všechno to, co se kolem nich dělo? Jednou na to zavedla řeč se svojí matkou. Ta jí jasně sdělila, že o vztahu svého syna už nechce ani slyšet. „Ale oni se mají rádi, mami,“ trvala na svém Diana. „Prosím tě, co to říkáš, vždyť jsou oba ještě mladí! Ještě by na sebe přivolali další neštěstí. Beztak ho už mají ažaž,“ dodala. „I vy s otcem jste na nás přivolali neštěstí, no a podívej, pořád ještě jsme

tady,“ pomyslela si Diana. „Musí si najít nějakou jinou ženu a vyhnout se té hrůze. Jinak to nejde. Láska je oba rychle přejde, nemají kam spěchat. Svatba nepřipadá vůbec v úvahu! Ať na to zapomeneme! A taky ty, Diano, to pusť z hlavy! V těchhle dobách láska nemá smysl. Je mi líto, že to říkám, ale ty víš, proč tomu tak je. Ti dva, můj syn a Linina dcera, se musí od sebe držet dál, jestli chtějí žít jako lidé. Jestli zůstanou spolu, tragický osud se jim ještě znásobí. A já tohle pro svého syna nemůžu dopustit, už nemám sílu to snášet. Můj syn se s ní neožení, i kdyby to byla žena, která by ho učinila nejšťastnějším mužem na světě. Řekla jsem to jasně! Pochop to, Diano, už o tom víc nechci slyšet, protože mě to děsí. Ilir si prostě nemůže vzít dceru Liny Beshiriové, rozumíš? Jsme v téhle díře a tohle by nás v ní pohřbilo zaživa. Jsou mladí, ono je to přejde. Vzpomeň si na svého otce, na vlastní život. Byl by to konec!“

Diana znovu odhrnula závěs a snažila se najít záblesk světla. Vzpomněla si přitom, jak jako malá seděla na kamení u křivého plotu před jejich barabiznou, kde byli internováni, a stejným způsobem vyhlížela svit cigarety svého otce, když se pozdě v noci vracel domů. To, co nazývali domovem, byl barák se společnou koupelnou, kde žili s dalšími rodinami. Byla to stejná mužská chůze, stejná i po tolika letech, které bratr potřeboval na to, aby vyrostl a zamiloval se do manželovy neteře, té, která právě překročila práh jejich bytu. Očima stále upnutýma na záhyby závěsu, jehož barevný vzor ve tmě připomínal spíš nějaké temné skvrny, vnímala chmurnou tmou rozprostírající se za bratrovými zády. Podobnou tmou jako té noci, ze které se tenkrát vynořil její otec. Bratr a otec, dvě odlišné doby a dva odlišné směry – jeden tmou využíval, aby jejím závojem ochránil sebe a své blízké, jiný ji s chronickou a bolestivou migrénou nechával za sebou jako onen nemožný vztah, který se snažil udržet při životě. Diana se posunula ještě víc na kraj postele, jako by chtěla vybalancovat tíhu své vzpomínky.

Otec tenkrát přišel celý zachmuřený. Diana poznala jeho chůzi a vyběhla mu naproti. Byla nejmladší ze sester, ale už od narození bratra, který bez přestání plakal, se cítila jako dospělá. Otec ji popadl do náruče, vešel do pokoje s nerovnou podlahou a postavil ji na postel, na které už nějakou dobu dřímaly její dvě starší sestry. Také ona se ospale natáhla a přitom poslouchala otce, jenž vysvětloval, že si ho nezavolali kvůli registraci sotva narozeného syna. Zaplašila tenkrát ospalost

a otcovo vyprávění se jí vrylo do paměti. Povídání o tom, jak si ho předvolali na oddělení bezpečnosti, jak po něm chtěli všechny podrobnosti o hovorech s bratrem Tonim, kterého coby nebezpečného nepřítele před několika měsíci zavřeli a kterého možná za několik dní – podle toho jak dlouho potrvá proces – mohou popravit jako odpadlíka od správné stranické linie. Vyprávěl o tom, jak i jemu vyhrožovali, že ho odsoudí, pokud jim o bratrovi neposkytne další údaje, a jak jeho žena musí být připravena na všechno – i na jeho smrt. A že mají zcela v hrsti jejich dcery, a ještě ani nezaregistrovaného syna. Vybavovala si, jak se pak rodiče objímali, jak matka celou noc vzlykala a jak ráno tiše vstali. Otec bílý jako stěna, matka s opuchlou tváří a černými kruhy pod očima. Každý z nich popadl své náradí a vydali se na pole, kde už na pracovní brigády čekaly normy, které ti nejpříkladnější každý den překračovali. Krátce na to otce opravdu zavřeli a oni nemohli dělat víc, než se motat kolem matčiny bavlněné sukně a čekat na to, co jim osud přinese. Vzpomněla si, jak pak ona sama potkala Luana se stejně mizerným osudem, jako byl ten její, a jak se za něho provdala, čímž se zbavila zablácených kopců, a místo toho se obklopila cvakáním tkalcovských stavů v podniku na výrobu kobereců ve městě. Jejího bratra teď měl potkat stejný osud, měl se oženit s manželovou neteří, bleudou dívkou strachující se o osud rodiny a s tou zvláštní nemocí, kvůli které tak často docházela do obávaného nemocničního oddělení v Tiraně. Už jen proto – i kdyby jí nic nebylo – si i ona zasloužila soucit ostatních.

Zaslechla manžela, který ji volal z vedlejší místnosti. Vstala a zatáhla závěs. Bratrovy stopy tam venku v blátě zatím pozvolna zasychaly. Spolu s nimi i oharek cigarety značky „Partizan“, zdroj jeho dávivého kašle, a jejich neustálých výzev, aby s kouřením přestal. Opět začal jít proud, a přestože místnost byla malá, zaléval ji jen bleďý svit slabé žárovky. Na vině bylo nestabilní napětí šířící se novým elektrickým vedením v okolí. Zadívala se na Iru hrající si s její dcerkou na úzké pohovce, na hladového manžela, který se motal kolem sporáku s ohřívanou večeří, a začala prostírat na stůl. Když spatřila slabý svit žárovky, zvolala: „No konečně...“ Málem sice řekla „zaplať pánbůh“, ale hlavní bylo, že nebudou jíst potmě.

Ira k ní přistoupila, aby jí pomohla, a ona si povšimla jejich netečných pohybů. Nejednalo se o apatii vyvolanou únavou po milování. To ona znala. Možná byla pořád panna. Proč by jí ale

vlastně měla ještě být? Zachvěla se. Proč by jim měla kazit jejich milostné chvíle? Aspoň aby žili naplno, prožívali každý okamžik, co jen mohou. Ať si z života utrhnou, co jen dokážou. K jaké filozofii patřily tyto myšlenky? Vylekala se, jako by měla strach, že Ira pochopí, nač myslela. Chtěla by s ní promluvit, chtěla by pro oba dva něco udělat. Proč ne, třeba jí jen říct: „Žij, Iro, prožij každý okamžik, jako by byl poslední! Nemysli na to všechno jako já, která jsem se utápěla všemi možnými starostmi a teď je ze mě chodící mrtvola bez emocí.“

Znovu pohlédla na Iru. Její obličej se zdál být bledší a fialové kruhy pod očima působily výrazněji. Bylo znát, že nezadržitelně hubla. Byla tak mladá... Diana se pokusila nadechnutím zaplnit prázdno, které pocítila v hrudníku domyšlením konce svého uvažování. I když jim osud určil, aby trpěli tímto prokletím, nikdy se o něm ani nezmínil. Snad proto, aby osud nebyl tak přítomný. Měli svůj život a naučili se s tímto osudem žít. Ostatní netrpěli o nic méně, vždyť jejich utrpení bylo tak odporné. Odporné a kruté. Proměňovalo je v jakousi podivnou sektu, jejímž znamením jsou tmavé modřiny. Jedinou možností na přežití, kterou měli, bylo být jeden s druhým, stejně jako to udělala ona, když si vzala Luana, a jak to teď dělal její bratr, když miloval manželovu neteř Iru. Prokletí lze vyléčit jen prokletím. Ne proto, aby se ještě zvětšilo, ale naopak, aby se aspoň trochu zmírnilo. V bratrově případě byly vyhlídky temné a ještě temnější byly pro nemocnou dívku. Ta pomalými pohyby a se zamyšleným výrazem v tváři pokládala na stůl plastové talíře s polévkou, která se na slabém elektrickém vařiči nestačila dostatečně ohřát.

AÇKA Flutura: *Ku je?* Skanderbeg Book and webpublishing, Tiranë 2012, ISBN 9789994351886, s. 76–93.

Krátká informace k vybrané ukázce a románu:

Ukázka je překladem šesté a sedmé kapitoly albánského románu „Kde jsi?“ (Ku je?, první vydání 2009), jehož autorkou je albánská básnířka a spisovatelka Flutura Ačka (narozená v roce 1966 ve středoalbánském městě Elbasan). Román se odehrává v 70. a 80. letech minulého století, kdy se komunistická Albánie nacházela v mezinárodní izolaci a kdy se země potýkala s vážnými ekonomickými problémy. Na příběhu několika hlavních postav (herečka Klara, umělec Artur Robja, mladá dívka Ira, její matka Lina Beshiriová, Irin přítel Ilir, Irina teta Diana ad.) je popisována syrovost života v diktatuře Hoxhova komunistického re-

žimu a neustálé obavy z represí, které pociťovaly rodiny politicky pronásledovaných Albánců, a ti, kteří se nějakým způsobem odlišovali. Autorka přitom část románu založila na skutečném příběhu dcery bývalé vysoce postavené političky, jež byla vyloučena ze strany a poslána do internace. Osud mladé dívky Iry je poznamenám jak tragickým osudem vlastní rodiny, tak nevyléčitelnou nemocí, která ještě zhoršuje její již beztak špatný psychický stav. V tomto kontextu se pak odehrávají jednotlivá osobní dramata uvedených postav.

Přeložená šestá kapitola popisuje prostředí, v němž se román odehrává. Děj je umístěn do smyšleného města Skampis (dle popsanych reálií Skampis jasně odpovídá autorčině rodnému městu Elbasan). Popisy jeho periferie obydlené lidmi na okraji albánské komunistické společnosti nejen že dobře reprezentují celkově pochmurnou atmosféru románu, ale zřetelně z nich probleskuje každodenní realita života v tomto bývalém průmyslovém centru socialistické Albánie.

Sedmá kapitola krátce přibližuje osudy několika výše uvedených postav románu, a to včetně nemocné dívky Iry, která i přes svůj tragický úděl prožívá šťastné chvíle ve vztahu s Ilirem. Jejich vztah však ohrožuje nejen strašlivá dívčina nemoc, ale taktéž společenské překážky. Vztah s dívkou z rodiny politických nepřátel je totiž nebezpečný nejen pro jejího vyvoleného Ilira, ale i pro celou jeho rodinu.

Flutura Ačka (1966 Elbasan, Albánie) je básnířka, autorka několika románů a vydavatelka. V roce 1998 vystudovala statistiku na Tiraněské univerzitě a v roce 2001 dokončila studia albánštiny a albánské literatury na univerzitě v Elbasanu. Pracovala poté několik let jako novinářka a redaktorka několika vydavatelství. V roce 1997 získala mezinárodní cenu na festivalu poezie v makedonském městě Struga. Vydala několik básnických sbírek – *Zdi samoty* (Mure vetmie, 1995), *Deset let poezie* (Dhjetë vjet poezi, 2003), *Naboso* (Zbathur, 2007), *Zimní modlitby* (Lutje dimri, 2008), *Pozvánka na flirt* (Ftesë për flirt, 2015). Její první román s názvem *Osamocenost ženy* (Vetmi gruaje, 2001) byl přeložen do bulharštiny. Za svůj román *Kříž zapomnění* (Kryqi i harresës, 2008) získala albánskou literární Serembeho cenu za nejlepší prózu. Flutura Ačka žije střídavě v Albánii a Nizozemsku. ■

Fotografie: Centrum města Elbasan, autor Přemysl Vinš